

mgr Tomasz Pawłuszko
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
Katedra Krajów Europy Północnej
tomaszpawluszko@ujk.edu.pl

Bezpieczeństwo międzynarodowe w badaniach polskich *think tanks*

Streszczenie: Analiza poświęcona jest ocenie ilościowej potencjału polskich ośrodków eksperckich (*think tanks*) w obszarze badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym. Ocenie poddano 5 pozarządowych instytucji. Zwrócono uwagę na tło ich rozwoju oraz główne priorytety działalności w okresie 2008–2013. Analizę zamykają zebrane wnioski.

Słowa kluczowe: *think tanks*, ekspertyza, analiza ilościowa, bezpieczeństwo międzynarodowe, NGO.

Wprowadzenie i metoda analizy

Celem niniejszego artykułu jest analiza ilościowa badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym, prowadzonych w polskich ośrodkach eksperckich typu *think tanks* w okresie 2008–2013. Potrzeba rozpoznania zjawiska wynika z kilku powodów. Po pierwsze, problematyka bezpieczeństwa zalicza się do wiodących obszarów badawczych w nauce o stosunkach międzynarodowych. Po wtóre, zauważalny jest w Europie Środkowej trend rozwoju instytucji określanых mianem *think tanks* (dosłowne tłumaczenie: *zbiornik myśli*), które można zdefiniować jako ośrodki/centra eksperckie, wyspecjalizowane w analizie polityk publicznych i stosunków międzynarodowych. W sytuacji braku szerzej przyjętego w literaturze polskojęzycznej odpowiednika *think tanks* na potrzeby tej pracy będziemy posługiwać się również określeniem ośrodek ekspercki. Po trzecie, istnieje duże zapotrzebowanie na analizę rozwoju społeczeństwa wiedzy (*knowledge society*), jak też i instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Ośrodki eksperckie stanowią przykład organizowania się profesjonalistów wokół rozmaitych problemów społeczno-ekonomicznych. Pomimo że wpływ ekspertów na zachowania i decyzje polityczne elit jest trudny do wiarygodnej oceny, rozwój *think tanks* oraz ich uczestnictwo w debacie publicznej są zwykle związane z wysoką kulturą polityczną. Jednym z zadań niniejszego artykułu będzie wstępna próba oceny działalności *think tanks* w obszarze badań stosunków międzynarodowych, jakim jest bezpieczeństwo międzynarodowe.

W polskiej literaturze przedmiotu istnieje kilka publikacji poświęconych ośrodkom eksperckim. Na uwagę zwracają prace Piotra Zbieranek (Zbieranek, 2011), Moniki Sus (Sus, 2009) i Wojciecha Ziętary (Ziętara, 2010). Piotr Zbieranek starał się zdefiniować

polski model rozwoju *think tanks* w kontekście społeczeństwa obywatelskiego, Monika Sus zajęła się porównaniem doświadczenia polskich i niemieckich *think tanks* w zakresie doradztwa w polityce zagranicznej, praca Wojciecha Ziętary zaś ukazuje rozwój sektora *think tanks* na przykładzie amerykańskim. Publikacje te ukazały się w ciągu ostatniego pięciolecia, tworząc rzetelne podstawy do dalszych badań nad tworzeniem się w Polsce rynku ekspertyz społeczno-politycznych. Autor ma nadzieję stworzyć przyczynek do debaty nad jakością analiz stosunków międzynarodowych tworzonych w naszym kraju.

W Polsce istnieje ok. 40 organizacji, określających się mianem *think tanks*. Raport *Global Go to Think Tanks* potwierdza te szacunki (McGann, 2011). Ich zainteresowania i profile działalności są różne. Do analizy wybrano 5 najbardziej wpływowych organizacji pozarządowych, aspirujących do bycia niezależnymi centrami debaty eksperckiej nad stosunkami międzynarodowymi. Z racji chęci przyjrzenia się wyjątkowo organizacjom tzw. trzeciego sektora, pominięto ośrodki finansowane z budżetu, takie jak Ośrodek Studiów Wschodnich, Instytut Zachodni czy Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (zasługują na osobne opracowanie).

Głównymi metodami analizy są analiza projektów badawczych (*research design*) powstających w *think tanks*, uzupełniona analizą treści (*content analysis*) tworzonych w ich ramach materiałów analitycznych (raporty, analizy, broszury) oraz wydarzeń (konferencje, debaty, seminaria). Powyższe badanie umożliwi określenie ogólnego profilu zainteresowań polskich ośrodków eksperckich w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego (por. Klotz, Prakash, 2009).

Układ treści artykułu jest następujący. W części pierwszej zdefiniowane zostanie bezpieczeństwo międzynarodowe jako podstawowy obszar badań, w części kolejnej autor podejmie się próby zdefiniowania ośrodków eksperckich. Następnie analizie zostaną poddane trendy rozwoju polskiego sektora *think tanks* oraz ogólny kształt badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym w tymże sektorze. Pracę zakończy podsumowanie.

Bezpieczeństwo międzynarodowe jako przedmiot badań

Badania stosunków międzynarodowych (SM) przez całe dziesięciolecia XX wieku poświęcone były zagadnieniom pokoju i wojny między państwami. Dyscyplina ta powstała na styku nauki prawa międzynarodowego, historii powszechnej i nauk politycznych. Niemal wszystkie klasyczne pozycje w zakresie teorii stosunków międzynarodowych traktują o relacjach między rywalizującymi państwami, tworzącymi rozmaite systemy wzajemnych relacji (zob. Morgenthau, 2010; Aron, 1995). Również współczesny oxfordzki podręcznik wprowadzający do problemów SM wskazuje, iż celem dyscypliny jest badanie, w jaki sposób zapewnia się ludziom na świecie cenione przez nich wartości (Jackson, Sorensen, 2006, zob. wstęp). Jedną spośród podstawowych, uniwersalnych wartości jest właśnie bezpieczeństwo.

Zdaniem Paula Williama, bezpieczeństwo jest stanem kontroli nad tym, co zagraża cenionym wartościom (Williams, 2012, s.1-2). Polski badacz, Ryszard Zięba, wyróżnia z kolei pozytywne (pewność) i negatywne (brak zagrożeń) rozumienie bezpieczeństwa.

Zięba jest przekonany, że bezpieczeństwo – podobnie jak polityka – jest procesem: „Bezpieczeństwo można określić jako pewność istnienia, przetrwania i posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu. Pewność jest wynikiem nie tylko braku zagrożeń, ale także powstaje wskutek kreatywnej działalności danego podmiotu i jest zmienna w czasie, czyli ma naturę procesu społecznego” (Zięba, 2008, s. 16).

Definicja bezpieczeństwa bardzo przypomina zatem definicję polityki. Jest to zjawisko o charakterze syndromatycznym, co oznacza, że na jego kształt wpływają różne, często niezwiązane ze sobą procesy (Karwat, 2009, s. 175-188). Przeniesienie tego ujęcia na grunt stosunków międzynarodowych wskazywałoby jednak przede wszystkim na państwo jako podmiot bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo oznacza zatem możliwość istnienia, przetrwania i rozwoju populacji tworzącej daną państwowość. W tym znaczeniu podział na bezpieczeństwo wewnętrzne i międzynarodowe staje się czysto umowny i analizowanie poszczególnych aspektów bezpieczeństwa jest kwestią tradycji analitycznej, praktykowanej w nauce (przykładem są analizy bezpieczeństwa energetycznego, rozpatrujące kwestie krajowe i międzynarodowe w sposób zintegrowany). Ponadto, procesualność omawianego zjawiska wskazuje na potrzebę ciągłej analizy trendów i problemów związanych z bezpieczeństwem.

Badacze stosunków międzynarodowych w okresie zimnej wojny zajmowali się przede wszystkim bezpieczeństwem polityczno-wojskowym państw i właśnie poprzez pryzmat bezpieczeństwa jako kluczowej wartości rozpatrywano problemy międzynarodowych stosunków politycznych i gospodarczych (Haliżak, 2009, s. 25-27). Spory udział w kształtowaniu się badań nad bezpieczeństwem międzynarodowym w USA miały *think tanks*, instytucje eksperckie pełniące funkcje doradcze przy kolejnych amerykańskich administracjach (Trachtenberg, 1989; Brodie, 1978).

Mocarstwowe ambicje w polityce zagranicznej USA i pełnione przez Waszyngton role międzynarodowe sprawiały, że interesy tego państwa zostały rozciągnięte na cały glob. Tym samym, badacze amerykańskiej polityki zagranicznej zyskali realne możliwości komentowania i analizowania spraw międzynarodowych z poziomu nie tylko Waszyngtonu, ale też z punktu widzenia globalnego. Efektem tej sytuacji był fakt, iż to w Stanach Zjednoczonych zapoczątkowano badania nad tzw. systemem międzynarodowym (Waltz, 2010, Wallerstein, 2007). Dążenia te polegały na próbie stworzenia mapy analitycznej wszystkich znaczących procesów polityczno-ekonomicznych czasu zimnej wojny. Celem tego przedsięwzięcia było określenie kształtu ładu międzynarodowego: nieustannego procesu pozycjonowania państw względem siebie nawzajem. Kluczowym zasobem do uzyskania/utraty w tak przyjętym schemacie było właśnie bezpieczeństwo państw.

Na początku lat 80. Kanadyjczyk, Barry Buzan, opublikował wpływową książkę „People, States and Fear”, w której dowodził, iż bezpieczeństwo w ujęciu międzynarodowym powinno być podstawowym przedmiotem badań stosunków międzynarodowych, ale winno być badane bardziej kompleksowo (Buzan, 1983). Wyróżnił on pięć wymiarów bezpieczeństwa: wojskowy, polityczny, ekonomiczny, społeczny, środowiskowy. Po zakończeniu zimnej wojny Buzan rozwinął swą koncepcję, wskazując na rosnącą rolę kwestii pozamilitarnych. W 1993 roku postulował konieczność badań interakcji między państwami (Buzan, Jones, Little, 1993), a w 2000 roku zaproponował (wraz z Richardem

Little) wykorzystanie podziału pięciowymiarowego jako matrycy porządkującej całość badań prowadzonych w ramach dyscypliny SM (Buzan, Little, 2011).

Przyjęcie tezy, że bezpieczeństwo wiąże się z dbałością o podstawowe wartości polityczne i społeczne, spowodowało znaczące poszerzenie zainteresowań badaczy. Współczesne podręczniki z zakresu *security studies* wskazują na rozmaite problemy bezpieczeństwa, takie jak konflikty zbrojne, terroryzm, ludobójstwo, ubóstwo, zdrowie, masowe bezrobocie czy ochrona środowiska (Williams, 2012, Baylis, Smith, 2009). Wielu ekspertów bada również instytucje międzynarodowe i zainicjowane w ich ramach procesy pokojowe i regulacje prawnomiędzynarodowe. Pod hasłem „bezpieczeństwo międzynarodowe” znaleźć można z łatwością zarówno publikacje o problemach mieszkańców grodzonych osiedli w zamożnych miastach Europy, jak i konflikty zbrojne o wodę na pustyniach Afryki. W pewnym sensie każdy problem, wpływający na co najmniej materialny dobrostan ludzi, wiąże się dziś z bezpieczeństwem.

W niniejszym szkicu aprobujemy szerokie, pięciowymiarowe ujęcie Buzana, wskazując jednak, iż problemy bezpieczeństwa międzynarodowego będą rozumiane jako złożone kwestie społeczne i ekonomiczne angażujące agendy co najmniej dwóch państw. Uwaga ta pozwala nie analizować kwestii związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym i lokalnym.

W przypadku Polski, mam na myśli problemy zarówno regionalne, interesujące Warszawę i jej partnerów, jak też analizowane w Polsce kwestie międzynarodowe nie dotyczące bezpośrednio tego państwa (istniejąca w Polsce analiza rozwoju Sojuszu Północnoatlantyckiego, jak też komentowane przez polskich analityków wydarzenia tzw. Wiosny Arabskiej są istotne dla portretu polskich *think tanks* niezależnie od tego, jaką rolę pełni w tych procesach polska dyplomacja).

Think tanks jako przedmiot badań

Pierwsze użycie słowa *think tank* odnotowano w 1898 roku w USA, ale słownik Oxford English Dictionary, jak wykazał Thomas Medvetz, operuje terminem *think tank* (w sensie organizacyjnym) dopiero od 1958 roku. Słowo weszło do powszechnego użycia dopiero w latach 70. XX wieku (Medvetz, 2012, s. 7-15). Wykształcenie się niepublicznych ośrodków eksperckich w dziedzinie nauk społecznych sięga wprawdzie czasów przedwojennych, ale dopiero pod koniec zimnej wojny nastąpiła popularyzacja tego typu instytucji. Dla przykładu w 1945 roku istniały w USA 62 *think tanks*, a pod koniec XX wieku już ok. 1200 (Rich, 2004, s. 13). Obecnie na całym świecie funkcjonuje ok. 6500 *think tanks*, z czego aż około 70% stanowią instytucje amerykańskie i europejskie (McGann, 2011, s. 15-16).

Dominacja państw europejskich i amerykańskich w globalnym sektorze ośrodków eksperckich może być tłumaczona faktem, iż *think tanks* powstały w zachodniej kulturze debaty demokratycznej. Zdaniem Donalda Abelsona, można wyróżnić kilka ogólnych podejść do badania tych instytucji (Abelson, 2009, s. 49-55):

1. Podejście elitarystyczne: *think tanki* jako organizacje tworzone przez elity, współtworzące krąg władzy, wpływające na procesy podejmowania decyzji politycznych, mają wiele wspólnego z doradztwem politycznym i lobbieniem, tzw. *advocacy think tanks*.

2. Podejście pluralistyczne: *think tanks* stanowią grupy interesu i przedstawicielstwa różnych grup społecznych, próbując zwrócić uwagę opinii publicznej na swoje postulaty.

3. Podejście państwo-centriczne – *think tanks* to zespoły tzw. państwowców, doradców polityków – urzędnicy, rządowi eksperci itp.

Powyższa typologia wskazuje na różne rodzaje organizacji eksperckich. Zdaniem Abelsona, pierwsze ujęcie najbardziej odpowiada studiom nad bezpieczeństwem. Rynek koncernów zbrojeniowych, wysoki poziom technologiczny i wielkość budżetu wojskowego USA sprawiają, że badania nad bezpieczeństwem międzynarodowym mają bardzo duże znaczenie dla elit Waszyngtonu (Medvetz, 2012, s. 119). W sąsiedztwie Kapitolu i Białego Domu znajduje się łącznie kilkanaście instytutów eksperckich zatrudniających kilkuset ekspertów.

Również w innych regionach niż macierzyste dla *think tanks* Stany Zjednoczone, instytucje te zyskały na znaczeniu, stając się symbolami gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego (por. Castells, 2009). Globalizacja i rozwój technologii informacyjnych sprzyja szerzeniu idei oraz współpracy międzynarodowej, wymaga również wyspecjalizowanych kadr. *Think tanks* zaczęły powstawać przy rządach, uniwersytetach, firmach konsultingowych oraz wśród organizacji pozarządowych. W krajach postkomunistycznych ostatnia możliwość okazała się najbardziej popularną.

Tabela 1. Rodzaje ośrodków eksperckich typu think tank.

Think tanks przy uniwersytetach centra doskonałości centra szkoleniowe ośrodki doradztwa	Firmy badawcze/doradcze doradztwo strategiczne marketing polityczny infobrokering
Advocacy think tanks fundacje ideowe, grupy nacisku współpraca z mediami nieformalne zaplecze partii politycznych	Partyjne think tanks formalne zaplecze partii politycznych bliska współpraca z decydentami sieciowanie

Źródło: opracowanie własne, por. M. Mierzwa, *Think tanki*, Infos - BAS, Warszawa, nr. 12 (104) 2011.

Zdaniem Thomasa Medvetza, w analizie fenomenu *think tanks* należy zwrócić uwagę na fakt, iż funkcjonują one na skrzyżowaniu interesów akademii, polityki, biznesu i mediów. Medvetz jest przekonany, że właśnie poprzez tę makrostrukturę społeczną należy patrzeć na zachowanie ośrodków eksperckich (Medvetz, 2012, ss.7 i 167). Dzięki swej pozycji *think tanks* pełnią role pośredniczące i regulują przepływy wiedzy pomiędzy kilkoma sferami społecznymi. Jest to przestrzeń hybrydowa, ale każdy, kto chce wziąć udział w debacie w USA, musi się na nią orientować. W tym ujęciu, autor wykorzystał teorię kapitału społecznego, stworzoną przez francuskiego socjologa, Pierre Bourdieu, tłumacząc, iż *think tanks* funkcjonują poprzez wytwarzanie i przekształcanie istotnych dla innych sektorów gospodarki zasobów kapitału: symbolicznych i ekonomicznych, ta-

kich jak wiedza (Zarycki, 2009, s.46-49). Są to bowiem organizacje o wysokim własnym kapitale intelektualnym (ok. 50% pracowników amerykańskich *think tanks* posiada stopień doktorski) i dysponujące zwykle szerokimi powiązaniem z kręgami mediów, biznesu i polityki (Medvetz, 2012, s. 134). Według typologii zaproponowanej przez Piotra Zbieranek, można wyróżnić kilka ogólnych funkcji, pełnionych przez *think tanks* w systemie politycznym państwa (Zbieranek, 2011, s. 71-72), należą do nich:

- mediacja między państwem a obywatelami w sprawach konfliktowych,
- tworzenie konstruktywnego forum dla wymiany idei i moderowanie debaty publicznej,
- ocena propozycji powstałych na gruncie systemu politycznego,
- zachowywanie się jak niezależny i dobrze poinformowany głos w debacie publicznej.

Powyższe cele wskazują na państwo/sektor publiczny jako głównego odbiorcę wiedzy wytwarzanej przez ośrodki eksperckie. Jest to model właściwy również dla polskich instytucji tego typu (por. Bąkowski, Szlachetko, 2012). Prawdopodobnie dlatego większość *think tanks* w Polsce znajduje się w stolicy. Cele te są wypełniane przez *think tanks* na kilka sposobów:

- udzielanie rad kręgom opiniotwórczym w kwestiach politycznych,
- ewaluacja programów i projektów politycznych,
- identyfikacja i interpretacja zjawisk społecznych (wskazywanie trendów i problemów),
- transmisja dostrzeżonych problemów z przestrzeni publicznej w ramy systemu politycznego,
- tworzenie sieci współpracy i wymiany idei zrzeszających aktorów życia społ., których funkcjonowanie przyczynia się do wzrostu jakości podejmowanych decyzji.

Należy przyjąć, że strategie rozwoju *think tanks* zależą od profilu organizacji i sieci instytucji, które ją otaczają. Najczęściej ośrodki eksperckie organizują konferencje, seminaria i briefingi, na których dyskutowane są istotne sprawy publiczne i międzynarodowe. Eksperci związani z *think tanks* dostarczają także analiz, publikowanych w formie raportów, komentarzy czy memo. Wiedza ta jest rozpowszechniana przez media, listy mailingowe, periodyki i newslettery, rozsyłane do polityków, dziennikarzy, urzędników i przedstawicieli opinii publicznej. Inicjatywy te mają najczęściej charakter jawny.

Tak zarysowany profil organizacji eksperckiej wykazuje dużą otwartość na inne podmioty debaty publicznej. *Think tanks* to zazwyczaj organizacje o zdefiniowanym celu i misji, bazujące na szanowanej wiedzy akademickiej. Ich zaletą w porównaniu z innymi „producentami wiedzy” jest przystępność i konkretność ekspertyzy. Ośrodki eksperckie tego rodzaju funkcjonują bowiem pomiędzy „gorącymi” mediami dziennikarskimi a „zimnymi” i powstającymi z dużym opóźnieniem pracami akademickimi. Interesujące porównanie potencjału analitycznego *think tanks* oraz tradycyjnych, uczelnianych zespołów badawczych przedstawił na polskim rynku M. Mierzwa w analizie, przygotowanej na potrzeby Biura Analiz Sejmowych (Mierzwa, 2011). Mocną stroną jest wykorzystanie przez *think tanks* praktycznych przykładów, podejmowanie aktualnych tematów i utrzy-

mywanie interaktywnej sieci relacji z innymi podmiotami. Pozwala to promować wiedzę w debacie publicznej oraz szerzej współpracować z mediami.

Omawiany profil działalności *think tanks* ma również swoje słabości. Sytuacja uzależnienia od współpracy z innymi podmiotami politycznymi lub biznesowymi generuje rozliczne problemy, ośrodki eksperckie często są oskarżane o spłykanie debaty publicznej, braki merytoryczne, brak profesjonalizmu, promowanie pop-wiedzy, stronnictwość (wynikająca z uzależnienia od funduszy i grantów). Uważa się, iż eksperci przeceniają rolę *think tanks* w obszarze kontaktów i wpływu na decydentów (Miłosz, 2013). Sytuacja ta jest podkreślana również w Polsce, co sprawia, że polskie *think tanks* – pomimo sukcesów w światowych rankingach – wg opinii miejscowych elit nie zyskują zakładanego poparcia (Sus, 2009, s.222-231).

Rozwój polskiego sektora badań stosunków międzynarodowych

Rozpad bloku wschodniego oznaczał gwałtowny wzrost potrzeb środowiska akademickiego w Polsce w zakresie promocji nauk społecznych. W ciągu ostatniej dekady XX wieku powstały w Polsce liczne inicjatywy badawcze, rozpoczęto rozbudowę infrastruktury badawczej, a nauki polityczne i stosunki międzynarodowe stały się jednym z najchętniej studiowanych dziedzin wiedzy (Krauz-Mozer, Borowiec, Ścigaj, 2011-2012). Oznaczało potrzebę wzmożonej działalności wydawniczej, potrzebę tłumaczeń oraz zapowiadało wzrost liczby studiów w tej dziedzinie. Począwszy od 1991 roku, gdy otwarto kierunek „stosunki międzynarodowe” na Uniwersytecie Warszawskim, stosunki międzynarodowe stały się stosunkowo szybko samodzielnym przedmiotem studiów na wiodących polskich uniwersytetach. Znaczny wzrost zainteresowania problematyką międzynarodową (zwłaszcza europejską) zbiegł się z procesem integracji europejskiej i wstąpieniem Polski do NATO. Jako że dynamika rozwoju działalności naukowej w naukach społecznych uzależniona jest zarówno od biegu wydarzeń historycznych (czynnik zewnętrzny), jak i rozwoju debat i odkryć naukowych (czynnik wewnętrzny), możemy spróbować określić okresy rozwoju polskich stosunków międzynarodowych.

Tuż przed wstąpieniem Polski do UE, profesor Józef Kukułka napisał książkę *Wprowadzenie do nauki o stosunkach międzynarodowych*, w której zawarł swą wizję SM jako najszerszej dziedziny nauk humanistycznych, źródła kompleksowej wiedzy o świecie współczesnym i pomostem pomiędzy naukami społecznymi (Kukułka, 2003). Praca przedstawiająca historyczne korzenie dyscypliny i omawiająca główne problemy teoretyczne SM stała się obowiązkowym podręcznikiem na kilku polskich uniwersytetach. W połowie pierwszej dekady XXI wieku stosunki międzynarodowe były jednym z najchętniej wybieranych kierunków studiów w Polsce. Problematyka bezpieczeństwa międzynarodowego stała się jednym z kluczowych obszarów refleksji w tej dyscyplinie, większość podręczników z zakresu historii i teorii SM wskazuje na rudymentarny charakter wiedzy o bezpieczeństwie międzynarodowym dla znajomości współczesnych SM.

Tabela 2. Rozwój polskich badań nad stosunkami międzynarodowymi po 1989.

Etap	Trendy	Badania nad bezpieczeństwem międzynarodowym
etap pierwszy: 1990-1999 transformacja	budowa infrastruktury naukowo-badawczej, powołanie wielu ośrodków zajmujących się problemami międzynarodowymi, pierwsze tłumaczenia literatury zachodniej, pierwsze samodzielne koncepcje teoretyczne, dominacja badań historycznych, pojawienie się <i>think tanks</i>	bezpieczeństwo jako kluczowy problem Polski na arenie międzynarodowej, powołanie Rocznika Strategicznego, rozwój ośrodków eksperckich (np. PISM, OSW, ISS, IZ, CAS, OMP, IBNGR i in.)
etap drugi: 2000-2005 integracja	integracja Polski ze międzynarodowymi strukturami Zachodu (NATO, UE), boom edukacyjny w naukach politycznych, dalsza rozbudowa infrastruktury akademickiej, otwarcie dziesiątek prywatnych uczelni, znaczny wzrost ilości publikacji poświęconych stosunkom międzynarodowym i integracji europejskiej	debata nad obecnością Polski w NATO, wojny w Iraku i Afganistanie, terroryzm, spór o WPZIB Unii Europejskiej, Przyrost publikacji rodzimych w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego (np. ośrodek warszawski i poznański)
etap trzeci: 2006-2012 rozwój	dyscyplina <i>stosunki międzynarodowe</i> posiada rozbudowane zaplecze, powstają liczne monografie teoretyczne i specjalistyczne, następuje wzrost funduszy na badania, intensyfikacja wymiany naukowej i studenckiej z państwami UE, tłumaczone na polski są liczne wiodące publikacje z zakresu literatury światowej, powołane zostaje również Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych, rozwój Internetu pozwala na stworzenie rynku społecznej debaty nad stosunkami międzynarodowymi (<i>think tanks</i>)	wzrost znaczenia niemilitarnych aspektów bezpieczeństwa, wyodrębnienie nauk o bezpieczeństwie, rozwój publicznej debaty nad polityką zagraniczną i bezpieczeństwem (nowe media, <i>think tanks</i> w Internecie)

Źródło: opracowanie własne.

Obecny rozwój badań nad stosunkami międzynarodowymi zmierza w stronę postępującej specjalizacji (Brown, Ainley, 2009, s. 1-18). Debata coraz częściej dotyka również problemów metodologicznych. Prof. Jacek Czaputowicz zwrócił uwagę na brak solidnej refleksji metodologicznej (brakuje katedr metodologii stosunków międzynarodowych), co zaważa na słabym dialogu z innymi dyscyplinami (Czaputowicz, 2012). Problem ten zyskuje praktyczny wymiar w edukacji studentów studiów licencjackich i magisterskich. Wielu z nich zwraca w ankietach uwagę na brak umiejętności analitycznych i znajomości praktycznych problemów stosunków międzynarodowych (Krauz-Mozer, Borowiec, Ścigaj, 2012, s. 50-76). Warto w tym miejscu wspomnieć, że absolwenci stosunków międzynarodowych polskich uczelni są często w dalszej części swojej kariery analitykami *think tanks* oraz uczestnikami debaty publicznej w strategicznych dla kraju obszarach bezpieczeństwa, integracji i zarządzania publicznego.

Wydaje się, że najbliższa dekada rozwoju polskiej nauki o SM oznaczać będzie nasilenie dialogu międzynarodowego i wzrost publikacji obcojęzycznych w polskim dyskursie SM. Profesjonalizacja debaty eksperckiej w polskiej akademii może iść w parze ze wzrostem znaczenia i umiędzynarodowieniem polskich *think tanks*, które szybko zdobywają pozycję na europejskim rynku analitycznym (McGann, 2011, s. 32). Rola uniwersytetów

pozostaje jednak dużo szersza – do zadań badaczy nad stosunkami międzynarodowymi można zaliczyć: długofalowe odczytywanie przemian globalnych i europejskich, badania nad modernizacją i współczesnością, prowadzenie dialogu naukowego, tworzenie nowoczesnych i innowacyjnych placówek edukacyjnych, zwiększanie potencjału polskich kadr w kontekście globalizacji, przystępne „tłumaczenie świata” ludziom. Wraz z rozwojem w nauce zachodniej koncepcji refleksywnych i eklektycznych należy się spodziewać, że również polska nauka o SM – a tym samym i badania nad bezpieczeństwem międzynarodowym – zostaną w przyszłości szerzej uzupełnione o koncepcje socjologiczne, psychologiczne, ekonomiczne i prawne (Friedrichs, Kratochwil, 2009; Jackson, 2011; Sil, Katzenstein, 2010). Tło edukacyjne i intelektualne polskich *think tanks* będzie ewoluować.

Bezpieczeństwo międzynarodowe w badaniach polskich *think tanks*

Większość wpływowych polskich *think tanks* powstała w latach 90. XX wieku i ma status prawny fundacji lub stowarzyszenia. Na potrzeby niniejszej analizy wybrano działania i publikacje instytucji wyspecjalizowanych w badaniu stosunków międzynarodowych:

- Centrum Stosunków Międzynarodowych,
- Instytut Studiów Strategicznych,
- Instytut Sobieskiego,
- Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi,
- Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego.

Dane oparto na materiałach ogólnodostępnych, opublikowanych na stronach internetowych wybranych ośrodków eksperckich. W analizie dorobku sektora eksperckiego należy zwrócić uwagę na specyfikę branży *think tanks*, której funkcje działania są odmienne od specyfiki powyżej omawianego sektora akademickiego. Funkcje polskich *think tanks* można wskazać, na podstawie statutów wybranych organizacji, w czterech ogólnych obszarach:

- **funkcja analityczna** (prowadzenie studiów, publikacja raportów, analiz i komentarzy),
- **funkcja informacyjna** (opracowywanie informacji dla różnych grup interesariuszy, przetwarzanie informacji / infobrokering, doradztwo, współpraca z mediami),
- **funkcja marketingowa** (animowanie debaty w mediach, analizowanie problemów wizerunkowych, doradztwo),
- **funkcja praktyczno-szkoleniowa** (szkolenia, gry decyzyjne, prowadzenie negocjacji).

Powyższe funkcje sprawiają, że zarówno strony internetowe ośrodków eksperckich, jak i ich wytwory mają raczej charakter produktów komercyjnych, aniżeli rozpraw naukowych. Polskie *think tanks*, celując w kreowanie debaty publicznej, adresują swój przekaz do wielu grup odbiorców, w tym środowisk nie-eksperskich. Analizy są więc krótsze, napisane często z pominięciem żargonu naukowego, wyposażone w rekomendacje, atrak-

cyjną formę graficzną oraz ukierunkowane na zaspokojenie wiedzy na temat najbardziej aktualnych spraw. Jest ich również zauważalnie więcej, ukazują się w różnych formach: raportów (objętość kilkadziesiąt stron) analiz (zwykle kilkanaście stron), komentarzy (kilka stron) czy artykułów. Popularne w sektorze akademickim monografie i dłuższe prace zbiorowe stanowią rzadkość, ponieważ ich koszt i czasochłonność procesu wydawniczego nie spełnia wymagań szybkiej informacji i wymaga dużo większych nakładów. Nawet największe ośrodki eksperckie wydają publikacje książkowe zwykle w przypadku sponsorowanych publikacji pokonferencyjnych, a jedynie nieliczne aspirują do posiadania trwałego periodyku na wzór publikacji akademickich. Pośród wybranych polskich pozarządowych *think tanks* zajmujących się SM jedynie Instytut Sobieskiego wydawał regularnie periodyk Międzynarodowy Przegląd Polityczny w latach 2003-2010 (drugim periodykiem pozostaje wciąż wydawany kwartalnik *Nowa Europa. Przegląd Natoliński*).

Think tanks posiadają programy badawcze, ale nie funkcjonują one na podobieństwo uniwersyteckich katedr tematycznych. Są dużo bardziej elastyczne w swej strukturze, a tematyka projektów i ilość współpracowników związana jest zwykle z regułami ich finansowania. W codziennej działalności analitycznej eksperci mają dużą swobodę w komentowaniu wydarzeń międzynarodowych.

W skali europejskiej polskie ośrodki eksperckie należą do niewielkich, budżet jedynie kilku z nich przekracza wartość miliona euro rocznie. *Think tanks* zajmujące się stosunkami międzynarodowymi i bezpieczeństwem międzynarodowym dysponują przeważnie budżetem nieprzekraczającym pół miliona euro w skali roku. Niewielka zasobność w środki finansowe wydaje się podstawową barierę rozwojową sektora. Piotr Zbieranek, analizując przyczyny tego stanu rzeczy, wskazał na brak kultury filantropijnej w krajach postkomunistycznych i słabość politycznych ośrodków decyzyjnych (Zbieranek, 2011, s. 53). Niepubliczne *think tanks* nie są w stanie zatrudniać więcej niż kilku pracowników, co sprawia, że ich zdolności analityczne są niewielkie w porównaniu z ośrodkami finansowanymi z budżetu państwa. Większość ekspertów pozostaje zatem współpracownikami *think tanks*, zawodowo będąc związanymi z innymi instytucjami publicznymi czy uniwersyteckimi. Sprawia to, że w branży panuje duża rotacja, często te same nazwiska są afiliowane przy kilku organizacjach, a zespoły administracyjne *think tanks* prowadzą niemalże stały nabór na analityków, współpracowników i wolontariuszy. Warto w tym miejscu wskazać, że ośrodki eksperckie stanowią ważne miejsce odbywania praktyk i szkolenia studentów nauk społecznych. Niemniej, brak stabilizacji finansowej sektora *think tanks* nie pozwala młodym badaczom na stabilne planowanie ścieżki kariery w tego typu instytucjach. Z punktu widzenia zaś organizacji eksperckich, istotnym staje się posiadać nawet kilkudziesięciu luźno związanych z organizacją współpracowników – co pozwala tworzyć nie tyle zwarte zespoły analityczne, co przedstawiać się w roli organizacji sieciującej (*networking*) i zapewniającej łatwy dostęp do profesjonalistów.

Należy zwrócić uwagę, iż problematyka międzynarodowa i strategiczna jest odległa od popularnych w mediach tematów polityki krajowej. Oznacza to, że *think tanks* mogą napotkać trudności z dotarciem do opinii publicznej, mediów i decydentów. Wiele z organizacji eksperckich przenosi więc ciężar swojej aktywności na sprawy krajowe (tak jak Instytut Sobieskiego), bądź eksponuje jeden aspekt swego portfolio z zakresu badań sto-

sunków międzynarodowych (tu przykładem mogą być badania niemcoznawcze prowadzone w Centrum Stosunków Międzynarodowych). Niektóre *think tanks* nie publikują wszystkich swoich materiałów na stronach internetowych, inne skupiają się bardziej na organizacji wydarzeń publicznych (*casus* Fundacji Pułaskiego) lub zamkniętych (Instytut Studiów Strategicznych) lub wręcz przenoszą całą działalność w sferę publikacji internetowych (Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi). Faktem jest duże rozproszenie badań nad stosunkami międzynarodowymi oraz rotacja tematyczna.

Analiza profilu organizacji eksperckich

Centrum Stosunków Międzynarodowych – centrum powstało w 1996 roku, jest jedną z najbardziej szanowanych instytucji w kraju. Celem CSM jest animowanie debaty wokół problemów polityki zagranicznej i popularyzowanie wiedzy w społeczeństwie poprzez:

- wzmocnienie polskiego środowiska zajmującego się polityką zagraniczną oraz pogłębienie wiedzy o polityce międzynarodowej w społeczeństwie polskim;
- pogłębianie rozumienia celów polskiej polityki zagranicznej wśród elit politycznych, dyplomatycznych i dziennikarskich innych państw, jak również uświadamianie polskich liderów co do celów polityki zagranicznej innych państw;
- wpływ na najważniejsze kierunki debaty o polityce międzynarodowej w Polsce i zagranicą.

W swojej działalności CSM szczególnie nacisk kładzie na realizację trzech programów: polityki zagranicznej Polski, polityki światowej i programu europejskiego. W swojej części eksperci CSM podejmują problematykę bezpieczeństwa międzynarodowego (przede wszystkim Program Polityki Światowej), różnych aspektów integracji europejskiej, stosunków transatlantyckich, polityki zagranicznej, migracji, polityki klimatycznej i energetycznej. CSM realizuje obecnie dwanaście projektów, z których trzy można zaliczyć do obszaru bezpieczeństwa międzynarodowego. Dzięki wsparciu organizacji partnerskich Centrum Stosunków Międzynarodowych wydało łącznie 22 publikacje książkowe (niektóre publikacje to obcojęzyczne wydania rodzimych książek), z których większość stanowią prace zbiorowe.

CSM jest bardzo aktywne w publikowaniu krótszych materiałów analitycznych, których ukazuje się średnio 10 rocznie. CSM wydaje również specjalistyczny *Biuletyn Niemiecki*, a do 2012 roku wydawał również *Biuletyn Europy Środkowo-Wschodniej* oraz *Biuletyn Migracyjny*. Eksperci CSM brali udział w 2013 roku przygotowywaniu Białej Księgi Bezpieczeństwa Narodowego RP, a wcześniej odgrywali rolę m.in. w debacie nad transformacją NATO.

Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego – organizacja skupia ponad 40 ekspertów (zdecydowana większość współpracuje z organizacją korespondencyjnie) i jest wydawcą kilku serii publikacji: Komentarza Międzynarodowego Pułaskiego, Raportu Pułaskiego, Stanowiska Pułaskiego i Informatora Pułaskiego, które są analizami kwestii istotnych – jak informuje na stronie Fundacja – dla bezpieczeństwa Polski. Praktycznie wszystkie programy badawcze i publikacje Fundacji Pułaskiego dotyczą szeroko pojętych stosun-

ków międzynarodowych, co czyni FKP organizacją unikalną, jakkolwiek analizy publikowane w ramach poszczególnych serii są odległe tematycznie a programy nie mają ciągłości tematycznej. Eksperci Fundacji regularnie współpracują z mediami i przy różnych projektach edukacyjnych i szkoleniowych, prowadzonych przez sektor pozarządowy.

Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi – organizacja pozarządowa powołana wokół założonego w 1999 roku miesięcznika „Stosunki Międzynarodowe” i prowadząca portal stosunki.pl, znany z publikacji wielu artykułów prasowych z zakresu szeroko pojętych stosunków międzynarodowych. Celem organizacji jest rozpowszechnianie wiedzy dotyczącej spraw międzynarodowych. Formuła rozwoju IBnSM wynika z przyjętego modelu promocji miesięcznika „Stosunki Międzynarodowe”. Zespół ekspercki związany jest zatem przede wszystkim z publikacjami miesięcznika, współpracownicy pisma są zwykle wolontariuszami. IBnSM nie posiada innych własnych wydawnictw eksperckich, przyjmując raczej charakter medium specjalistycznego, patronuje również wielu zewnętrznym wydarzeniom i książkom publikowanym w obszarze SM. Miesięcznik posiada m. in. działy historii oraz bezpieczeństwa międzynarodowego, publikujące opisowe informacje na temat m. in. konfliktów i kryzysów międzynarodowych, jednak artykuły rzadko przekraczają 3-4 strony maszynopisu.

Instytut Sobieskiego – powstał w 2004 roku i od początku istnienia zaangażowany jest w projekty analiz w różnych obszarach stosunków międzynarodowych. Służył temu również wydawany do roku 2010 kwartalnik *Międzynarodowy Przegląd Polityczny* (ukazało się w sumie 26 numerów, zawierających wartościowe analizy, wystąpienia, dokumenty dyplomatyczne i recenzje). Obecnie w swojej działalności Instytut rozszerzył swe zainteresowania przede wszystkim na kwestie krajowych polityk publicznych i badania nad stosunkami międzynarodowymi stanowią mniej eksponowaną zawartość strony internetowej. Wiodącym obszarem ekspertyzy tego ośrodka w obszarze bezpieczeństwa jest bezpieczeństwo energetyczne. Większość publikacji Instytutu Sobieskiego stanowią opiniotwórcze raporty i analizy. Po roku 2009 znacząco wzrosła ilość komentarzy ekspertów IS w mediach. Przeważająca ilość komentarzy dotyczy jednak sporów krajowych i kwestii infrastrukturalnych.

Eksperci Instytutu są zarówno badaczami i praktykami z doświadczeniem w sektorze publicznym i biznesie. Przedstawiciele IS bardzo często występują w mediach, organizacja nawiązała też współpracę ekspercką z partią polityczną Prawo i Sprawiedliwość, co pozwala jej tworzyć analizy stanowiące przedmiot debaty publicznej.

Instytut Studiów Strategicznych – powołany w Krakowie w latach 90. ośrodek ekspercki od kilku lat skupia się na prowadzeniu debat i konferencji specjalistycznych w kluczowych obszarach międzynarodowych stosunków politycznych. Jednym z nich jest obszar bezpieczeństwa, analizowany od 1995 roku w ramach programu Nowy Kształt Bezpieczeństwa Trans-Atlantyckiego, poświęconego zmianom w architekturze struktur transatlantyckich po 1989 roku. W ciągu ostatnich 5 lat ISS zaprzestał aktywnej w poprzednim piętnastoleciu aktywności wydawniczej, choć nadal pozostaje ważnym forum debaty elit, organizując konferencje dotyczące m.in. bezpieczeństwa międzynarodowego i energetycznego. Instytut nie przedstawia na stronie internetowej własnego zespołu eksperckiego, nie prowadzi też od kilku lat wydawnictw ciągłych.

Naszym zdaniem publikacje są podstawowym źródłem promocji ośrodków eksperckich i stanowią podstawowe referencje ich potencjału analitycznego. Z racji ograniczonych rozmiarów tego szkicu autor zdecydował się na ujęcie ilościowe publikacji, opracowywanych w *think tanks*, aczkolwiek uzyskane dane należy opatrzyć stosownym komentarzem.

Tabela 3. Publikacje wybranych polskich think tanks w okresie 2008-2013.

<i>Think tank</i>	Książki	Raporty / <i>Reports</i>	Analizy/ <i>Policy Papers</i>	Komentarze i ar- tykuły w mediach/ Briefs
Centrum Stosunków Międzynarodowych	22	51		29
Instytut Sobieskiego	4	12	21	122
Instytut Studiów Strategicznych	6	brak danych		
Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi	wydawane jest czasopismo „Stosunki Międzynarodowe”	brak danych (artykuły ukazują się w czasopiśmie i na portalu stosunki.pl)		
Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego	1	9	55	63

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych organizacji (dostęp sierpień 2013, zob. bibliografia).

Wszystkie omawiane ośrodki eksperckie, oprócz Instytutu Studiów Strategicznych, prowadzą jawną i promowaną działalność wydawniczą. Bezpieczeństwo stanowi kluczowy obszar zainteresowania Fundacji Pułaskiego (nieliczne raporty, ale regularny przedmiot zainteresowania analiz Komisarza Międzynarodowego Pułaskiego, rzadziej zaś komentarzy z serii Stanowiska Pułaskiego) i Instytutu Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi (dział Bezpieczeństwo na stronie stosunki.pl publikujący kilkadziesiąt zróżnicowanych artykułów rocznie). Centrum Stosunków Międzynarodowych publikuje w obszarze bezpieczeństwa średnio 2-3 publikacje rocznie, skupiając się na problemach migracji i relacji polsko-niemieckich. Instytut Sobieskiego pozostaje bardzo aktywny w analizie polityki krajowej, ale jako jedyny z omawianych ośrodków eksperckich podejmuje regularnie problematykę bezpieczeństwa ekonomicznego w wymiarze krajowym i międzynarodowym. Wszystkie *think tanks* posiadają analizy z zakresu bezpieczeństwa energetycznego.

Jak wspomniano, polskie ośrodki eksperckie posiadają niewielką ilość funduszy na zatrudnienie ekspertów na stałe, tworzą więc sieci doraźnych współpracowników i wolontariuszy. Duża liczba współpracowników pozwala na okresowe i incydentalne zaangażowanie przy tworzeniu publikacji i wydarzeń. Przykładowo, Fundacja Pułaskiego i Instytut Sobieskiego posiadają po ok. 40 ekspertów/współpracowników, co pozwoliło im na aktywność publikacyjną rzędu ok. 150 publikacji w ciągu ostatnich 5 lat. W skali roku, liczba ekspertów przewyższa więc liczbę publikacji. Ekspertci mają jednak prawo prezentować na stronach ośrodka eksperckiego swój dorobek analityczny publikowany

również poza afiliacją danego *think tanku*. Z omawianych *think tanks* jedynie Centrum Stosunków Międzynarodowych ma możliwość zatrudnienia ekspertów na stałe, pozostałe instytucje – jak wykazują ich sprawozdania finansowe – zatrudniają etatowo głównie pracowników administracyjnych. Sytuacja ta z jednej strony podkreśla niezależność polskich *think tanks*, z drugiej jednak – może uniemożliwiać projektowanie trwałych inicjatyw (produktów) eksperckich: programów badawczych tworzonych stale przez kilku badaczy, stałych forów debaty, czy publikacji dłuższych niż kilkanaście stron (zwykle publikacje tworzone są przez jednego analityka).

Tabela 4. Personel wybranych think tanks w 2013 roku.

<i>Think tank</i>	Zespół	Eksperci (w tym <i>senior fellow</i>)
Centrum Stosunków Międzynarodowych	11	13 (5)
Instytut Sobieskiego	6	43
Instytut Studiów Strategicznych	5	brak danych
Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi	26 (redakcja i współpracownicy czasopisma „Stosunki Międzynarodowe”)	
Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego	10	43 (14)

Źródło: oprac. własne na podstawie zawartości stron internetowych organizacji (dostęp: sierpień 2013).

Analizy i ekspertyzy przygotowywane na potrzeby urzędów państwowych zazwyczaj nie są upubliczniane na stronach internetowych *think tanks*, lecz na stronach tych urzędów lub – jak w przypadku firm – stanowią przedmiot prywatnej transakcji i wówczas nie są upubliczniane. Korzystanie przez sektor publiczny i biznes z ekspertyz powstałych w organizacjach trzeciego sektora z pewnością jest warte odrębnej analizy. Dużo trudniej określić wpływ *think tanks* na media, ponieważ nie wszystkie wypowiedzi są przez nie archiwizowane.

Podsumowanie

Polskie *think tanks* w ciągu ostatnich kilku lat stworzyły konkurencyjny wobec mediów rynek informacji na temat wydarzeń międzynarodowych. Jest to jednak rynek niszowy i umocowany poza głównymi kanałami informacyjnymi ważnych sektorów gospodarki i polityki. Polskim i w ogóle środkowoeuropejskich *think tanks* trudno marzyć o pozycji zwornika czy choćby pośrednika całego systemu informacji i ekspertyzy politycznej, jaką posiadają ich amerykańskie odpowiedniki. Częściowo jest to uwarunkowane tradycjami politycznymi w Polsce, jak i niewielkim zasięgiem polskiego oddziaływania międzynarodowego.

Regularne publikowanie analiz pozwala pogłębiać debatę publiczną w oparciu o kompleksową analizę wydarzeń międzynarodowych. Internet i ogólnie dobrze przygotowane (przejrzyste) strony internetowe pozwalają na dobre dokumentowanie i promowanie dorobku, który obecnie przekształcił się w miarę stabilną ofertę (ustalone portfolio publikacji i wydarzeń własnych). Należy zwrócić uwagę, iż badania nad bezpieczeństwem

międzynarodowym dotyczą materii skomplikowanej, co wzmacnia edukacyjny potencjał polskich *think tanks*. Z portali korzystają studenci – co jest wnioskiem subiektywnym, wyciągniętym na podstawie praktyki dydaktycznej autora (nie badano aktywności *think tanks* w sieciowych mediach społecznościowych). Przeszkodami w rozwoju sektora są wspomniane ograniczenia finansowe i zależność od darczyńców, co może uniemożliwiać pracę ekspercką „na pełen etat”. Barierą wynikającą z powyższego faktu jest też ograniczona specjalizacja ekspertyzy. Pomimo poruszania łącznie kilkudziesięciu międzynarodowych tematów ważnych dla opinii publicznej, eksperci muszą opierać się na danych stworzonych na zewnątrz.

Tabela 5. Podsumowanie potencjału polskich *think tanks*.

Wizerunek	<ul style="list-style-type: none"> • pozytywnie kojarzone przez media • większość TT posiada łatwo dostępny adres kontaktowy i nowoczesne strony internetowe
Rola edukacyjna	<ul style="list-style-type: none"> • niewielka liczba rekomendacji, głównie opis wydarzeń międzynarodowych • <i>think tanks</i> angażują się w debatę społeczną poprzez organizację konferencji, rozpowszechnianie publikacji, praktyki dla studentów i szkolenia
Zasoby finansowe	<ul style="list-style-type: none"> • uzależnienie od dofinansowania publicznego i unijnego • brak sponsorów i środków na organizację wydarzeń utrudnia płynną działalność
Zasoby kadrowe	<ul style="list-style-type: none"> • przeważa wolontariat i luźna współpraca z ekspertami • strony internetowe zawyżają potencjał analityczny TT, wielu ekspertów współpracuje jedynie incydentalnie
Specjalizacja	<ul style="list-style-type: none"> • głównie kontekst polityki zagranicznej Polski (szczególnie kwestie europejskie i transatlantyckie, polityka Rosji) • niewiele analiz w przedmiocie nie-politycznych aspektów bezpieczeństwa międzynarodowego
Współpraca z innymi podmiotami	<ul style="list-style-type: none"> • marginalna współpraca z uczelniami i biznesem • rzadka współpraca z administracją publiczną, posiadającą własne <i>think tanks</i> (m.in. PISM, IZ, OSW, IESW)

Źródło: opracowanie własne.

Sektor badań stosunków międzynarodowych znajduje się w Polsce w trakcie przeformułowań. Istnieje prawdopodobieństwo, że trend profesjonalizacji i usieciowienia badań naukowych wpłynie dodatnio na jakość i promocję *think tanks* w kraju i za granicą. Porządowe polskie ośrodki eksperckie posiadają bowiem ograniczone kontakty zagraniczne, a liczba analiz pisanych w językach kongresowych jest niewielka. Możliwe, że tworzenie publikacji w językach kongresowych poprawiłoby sytuację finansową polskich *think tanks*. Już teraz ośrodki te cieszą się raczej dobrą opinią i przychylnością mediów, zwracających uwagę politykom na niedostateczną ilość wiedzy i kompetencji w zakresie spraw publicznych i międzynarodowych.

Bibliografia

- Abelson, D. (2009). *Do Think Tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Aron, R. (1995). *Pokój i wojna między narodami*. Warszawa: Centrum im. Adama Smitha.
- Bąkowski, T., Szlachetko, J. (2012). *Zagadnienie think tanków w ujęciu interdyscyplinarnym*. Gdańsk: Ośrodek Analiz Polityczno-Prawnych.
- Baylis, J., Smith, S. (2009). *Globalizacja polityki światowej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Bour, O. (2006). *Deutsch-Polnische Stiftungstraditionen*. Berlin: Maecenata Verlag.
- Brodie, B. (1978). The Development of Nuclear Strategy, *International Security*, 2, s. 65-83.
- Brown, Ch., Ainley, K. (2009). *Understanding International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Buzan, B. (1993). *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations*. Brighton: Wheatsheaf.
- Buzan, B., Jones, J., Little, R. (1993). *The Logic of Anarchy. Neorealism to Structural Realism*. New York: Columbia University Press.
- Buzan, B., Little, R. (2011). *Systemy międzynarodowe w historii świata*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Czaputowicz J. (2012). Theory of Practice? The State of International Relations in Poland, *European Political Science*, s. 1-17.
- Friedrichs, J., Kratochwil, F. (2009). *On Acting and Knowing: How Pragmatism Can Advance Guide*. New York: Palgrave Macmillan.
- Halizak, E. (2009) *Ujęcie państwa w ekonomii politycznej stosunków międzynarodowych*. [w:] M. Sułek, J. Symonides. *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa, s. 23-43
- Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa: <http://www.csm.org.pl>.
- Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi, Warszawa: <http://www.ibnsm.stosunki.pl>.
- Instytut Studiów Strategicznych, Kraków: <http://www.iss.krakow.pl>.
- Międzynarodowy Przegląd Polityczny: <http://www.mpp.org.pl>.
- Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, Warszawa: <http://www.pulaski.pl>.
- Instytut Sobieskiego, Warszawa: <http://www.sobieski.org.pl>.
- Magazyn *Stosunki Międzynarodowe*: <http://www.stosunki.pl>.
- International Relations Research and Methodology (2009), *International Organization*, 63, 701-731.
- Jackson, P.T. (2011). *The Conduct of Inquiry in International Relations. Philosophy of science and its implications for the study of world politics*. Routledge: New York and London.
- Klotz, A., Prakash, D. (red.). (2009). *Qualitative Methods in International Relations. A Pluralist Guide*. New York: Palgrave. MacMillan,
- Krauz-Mozer B., Borowiec P., Ścigaj P. (t.1 i t.2, 2011-2012), *Kim jesteś, politologu? Historia i stan dyscypliny w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kukułka, J. (2003). *Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych*. Warszawa: ASPRA-JR.
- McGann, J. (2011). *The Global "Go To Think Tanks". The Leading Public Policy Research Organizations in the World*. Final UN University Edition: University of Pennsylvania.
- Mierzwa, M. (2011). Think tanki, *Infos – BAS*, 12(104).
- Miłosz, M. (b.d.). *Polskie think tanki, czyli zbiorniki myśli niewykorzystanych*, Pobrane 20.11.2013 z: <http://forsal.pl/artykuly/715101,polskie-think-tanki-czyli-zbiorniki-mysli-niewykorzystanych.html>
- Morgenthau, H. (2010). *Polityka między narodami*. Warszawa: Difin.
- Pełczyńska-Nałęcz K. (ed.). (2008). *Doradztwo w Polityce Zagranicznej RFN – Inspiracje dla Polski*. Warszawa: OSW.
- Rich, A. (2004). *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Sil, R., Katzenstein, P. (2010) *Beyond Paradigms. Analytic Eclecticism in the Study of World Politics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Sułek, M., Symonides, J. (red.). (2009). *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Sus, M., (2011). *Doradztwo w polityce zagranicznej Polski i Niemiec*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Trachtenberg, M. (1989). Strategic Thought in America, 1952-1966. *Political Science Quarterly*, 104(2), s. 301-334.
- Wallerstein, I. (2007). *Analiza systemów-światów. Wprowadzenie*. Warszawa: Wydawnictwo Dialog.
- Waltz, K. (2010). *Struktura teorii stosunków międzynarodowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Williams, P. (2012). *Studia bezpieczeństwa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Zarycki, T. (2009). *Peryferie. Nowe ujęcia zależności centro-peryferyjnych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Zbieranek, P. (2011). *Polski model organizacji typu think tank*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Zięba, R. (red.). (2008). *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Ziętara, W. (2010). *Think tanks: na przykładzie USA i Polski*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

INTERNATIONAL SECURITY AS INVESTIGATED BY POLISH THINK TANKS

Summary: This paper focuses on a quantitative analysis of the Polish think tanks' research potential in the area of international security. Five Polish NGO institutions of expertise were assessed. The analysis concerning the background and priorities of the activity was made for the period 2008-2013. The summary finishes with conclusions.

Keywords: think tanks, quantitative research, international security, NGO.